

VALG 2013: Frafall, sosiale forskjeller og unges psykisk helse

Hvordan bruke kunnskapen som finnes for å motvirke at elever dropper ut av skolen?

Øystein Helmikstøl

journalist i Psykologtidsskriftet

Hver tredje elev faller ut av videregående skole. Psykiske vansker er en viktig grunn. Les seks kommentarer om hva som kan gjøres.

Astrid Grydeland Ersvik

leder, Landsgruppen av helsesøstre NSF

FOTO: MARIT FONN, SYKEPLEIEN.

Forebygging av frafall i videregående skole starter lenge før skolealderen! Derfor må man se bort fra skolepulten for å finne de gode tiltakene.

Psykiske vansker hos barn og unge viser seg oftest som atferdsvansker hos småbarn, angst i barneskoletiden og som at depresjon øker i frekvens i ungdomsalderen.

Tidlig forebygging på ulike nivåer er derfor viktig, for den enkelte og for samfunnet som helhet. Innsatsen må settes inn tidlig og bredt nok: effektive, universelle tiltak, som retter seg mot hele målgruppen 1,2 millioner barn og unge og deres foreldre. Disse tiltakene gir i sum størst effekt.

Dette må kombineres med tiltak rettet mot de mest utsatte, og starte allerede i svangerskap og barnets første leveår. Her er helsestasjons- og skolehelsetjenesten sentral. En fersk undersøkelse viste at helsesøstre ikke spør om mulige psykiske problemer på grunn av manglende tid til å følge opp, eller mangel på apparat å henvise til. Det sier oss at tjenesten må styrkes betydelig om den skal bidra til å motvirke frafallet i videregående skole.

Linda Alzaghari

daglig leder, Minotenk – Minoritetspolitisk tenketank

Vi må få en omfattende bevisstgjøring på betydningen av god psykisk helse fra et tidlig stadium i barnas liv. Å snakke om psykiske plager er fortsatt i altfor stor grad tabubelagt, og det er også store kunnskapshull på dette området hos dem som jobber med barn. Det må være et like sterkt fokus på mental helse som på fysisk helse.

Minotenk har lenge vært bekymret for den høye frafallsprosenten spesielt blant gutter med minoritetsbakgrunn, og vi mener det er av avgjørende betydning at det innføres tiltak som er bedre tilpasset den enkelte. Individuell oppfølging er et nøkkelord.

Vi mener at ved siden av en generell bevisstgjøring er lavterskeltilbud som «kompis/mentor» -ordning og samtalegrupper viktige hjelpemidler for å motvirke frafall. I et stadig mer konkurransepreget samfunn er det viktig at de psykiske aspektene ved å mestre en skolehverdag ikke undervurderes – samtidig som det er viktig å normalisere det «å slite» – slik at flere vil tørre å søke hjelp.

Lars Gauden-Kolbeinstveit

filosof og rådgiver, Civita

For velferdsstatens tilhengere er utviklingen alvorlig, fordi den kan true dens legitimitet.

«Psykisk helse» som forklaringsfaktor på frafall er underkommunisert. Likevel er det viktig at ulike psykiske lidelser ikke blir brukt som en unnskyldning for frafallet.

Manglende tilknytning til arbeidsliv eller utdanning kan snarere forsterke psykiske lidelser enn å bedre dem, men her må man skille mellom alvorlige og lettere lidelser. Elever med for eksempel lettere depresjon bør få hjelp, men også krav om at frafall ikke aksepteres når det ikke er strengt nødvendig. Psykisk syke må tas på alvor, men man tar ikke elever på alvor hvis man ikke stiller rimelige og tilpassede krav.

Dagens videregående med høye krav til teori er ikke tilpasset ulikheten blant elevene. De relativt høye lønningene vi har i Norge, stiller høye krav til kompetanse, og ikke alle klarer å henge med. Vi bør tillate større forskjeller i utdannings- og arbeidslivet. Det kan paradoksalt nok virke mer inkluderende.

Liv Holm Heide

påtroppende leder, Elevorganisasjonen

Psykisk helse må ikke lenger være et tabubelagt tema i skolen. Det må bli mer åpenhet og dialog blant elever og lærere om dette, og det er viktig at skolen har et apparat som fungerer. Det må bli satt mer fokus på skolehelsetjenesten, rådgivning og miljøarbeidere i skolen. Én dag i uken med lange køer utenfor helsesøsters kontor er ikke optimalt for noen. Samtidig må terskelen for å ta en tur til skolepsykologen bli senket. Elever skal ikke føle skam ved å bruke disse ressursene, men da må det ikke være en vanskelig prosess å nå frem til dem.

Trygghet og følelsen av et fellesskap er også viktig for å skape god helse i skolen. Dialog mellom lærere og elever er helt essensielt, og det er viktig at elever får medvirke i det som skjer i skolen for å motvirke stress og usikkerhet. Lærere må samarbeide med rådgivere, og det må innføres sosialpedagogiske rådgivere på alle skoler. Elevene må ha tilgang til noen å snakke med til enhver tid.

Liv Mjelde

professor emeritus

For 30 år siden skrev Erling Kokkersvold og jeg boka *Yrkesskolen som forsvant. Hvorfor, hvorledes og med hvilke konsekvenser?* Den ble ingen bestselger den gang, men nå dukker den opp igjen i utdanningsdebatten. Boka var et resultat av forskningssamarbeid mellom yrkesskolene i Oslo, behandlere i psykiatriske institusjoner og lærere i fengsler.

Elever begynte å droppe ut av ungdomsskolen allerede på 1960-tallet, og de fikk en ny sjanse ved yrkesskolene fordi yrkesskolen var annerledes og praktisk orientert. Forskningsprosjektet «*Behandlingsklientell i yrkesskolen*» undersøkte hva som hadde skjedd med tre årskull elever etter yrkesskolen. Resultatene viste at 70 prosent av elever tatt inn på spesielt grunnlag var i skole eller arbeid. De sa at de hadde «kommet hjem» da de begynte i verkstedene i yrkesskolen. Integreringen av yrkesskoler og gymnas, og nedbyggingen av verkstedene i yrkesutdanningen, har imidlertid ført til store frafallsproblemer fra yrkesutdanningen.

Utdanningsekspløsjonen i de siste førti årene har satt nye spørsmål på dagsordenen om undervisning og læring. Psykologi har vært i en rivende utvikling i denne perioden, og innsikten rundt læring og kunnskap om den kognitive psykologen Lev Vygotskijs arbeider og hans forståelse av mennesket som et sosialt lærende vesen gir håp for glede ved å lære for alle.

Solveig Osborg Ose

forskningsleder, SINTEF Teknologi og samfunn

Forskning på frafall har i liten grad inkludert helse, og det finnes derfor lite kunnskap om helseårsaker til frafall fra videregående utdanning.

Nyere forskning på skolefravall og helse viser at ungdom med dårlig selvrapportert helse har betydelig mer skolefravall enn de med bedre helse. En omfattende spørreundersøkelse blant 6000 elever i videregående skole gjennomført i 2012 viste at 13 prosent av elevene vurderte sin psykiske helse til å være dårlig eller veldig dårlig.

Tiltak på videregående skole vil sannsynligvis bety lite for elever som ikke fullfører videregående fordi de har psykiske lidelser eller problemer. Forebygging av psykiske helseproblemer krever satsning i barnehager, helsestasjoner, PP-tjenester, skolehelsetjenester og generelt i kommunalt psykisk helsearbeid.

Å identifisere psykiske helseproblemer og gi adekvat hjelp i en tidlig fase er sannsynligvis avgjørende for utfallet. Opprustning av forebyggingsarbeidet i kommunene bør derfor være et prioritert område for å redusere frafall fra videregående skole – dersom man skal bruke kunnskapen som finnes.